

תשובות הגר"ח (כת"י)

ואתחנן

ש. ואתחנן ד' כ"ח. ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא יאכלון ולא יריחון. הנה במחזור שי"ח שפתותינו בתפלת ההלל כתב מרן שליט"א: קרא דואתחנן נדרש בויקרא רבה (פל"ג ו') על צלמו של נבוכדנצאר ע"ש, ואותו צלם היה מדבר, עד שדניאל הוציא בלעו מתוך פיו כדאיתא במדרש (שיר השירים רבה ז' ט'). שוב ראיתי זה בס' פנינים משולחן הגר"א בשם הגר"א בפ' ואתחנן. עכ"ל מרן שליט"א שם. ובזה תירץ מרן שליט"א למה לא כתיב ג"כ אשר לא ידברון. והנה ס' פנינים משולחן הגר"א לא מצאנו כעת, אבל בספרנו מאור אהרן על התורה הבאנו בפ' ואתחנן מספר אוצר תהלות ישראל על התהלים (להרב ישראל מנחם מנדל סחרוב זצ"ל תלמיד מרן הח"ח זי"ע כמ"ש שם בהסכמת הגאון מטשעבין זצ"ל) בשם הגר"א דכן איתא בזוה"ק פ' תרומה דהצלם של נבוכדנצאר היה מדבר, ובזה תירץ הגר"א דלכן לא כתיב אשר לא ידברון. אמנם לכאור' צ"ב טובא, שהרי הצלם של נבוכדנצאר היה כולו זהב (כמ"ש בדניאל ובמדרש הנ"ל ובזוה"ק הנ"ל), וכיון שכן, למה כתיב מעשה ידי אדם עץ ואבן, והיה צ"ל מעשה ידי אדם זהב, ולכאור' צ"ב טובא.

ת. כל הכסף וזהב שוה כעצים ואבנים.

ש. ואתחנן ד' ל"ז. ותחת כי אהב את אבתיך ויבחר בזרעו אחריו ויוציאך בפניו בכחו הגדול ממצרים. פרש"י וז"ל, ויוציאך בפניו. בפני אבותיו כמו שנאמר נגד אבותם עשה פלא, ואל תתמה על שהזכירם בלשון יחיד, שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו עכ"ל, והנה מה שתירץ רש"י הקדוש שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו לכאור' צ"ב כיצד זה מתרץ, כי לכאור' עדיין תיקשי למה באמת כתבם בלשון יחיד (בזרעו) ולא כתבם בלשון רבים (בזרעם). וצ"ב בכוונת רש"י.

ת. רואים שאין התורה מקפדת ע"ז.

ש. בפירושו הרוקח עה"ת פרשת ואתחנן [עמוד קפ"ז] כתב בתו"ד עה"פ 'בשבתך בביתך': שעיקר(ו) לימוד בבית' כו'. האם הכוונה שעיקר הלימוד הוא החזרה, כמ"ש הלומד ואינו חוזר כזרע ואינו קוצר, ואת החזרה היו עושים בביתם כעין הא דאמר' לגבי משה רבינו בבראשית רבה מ"ז ה' והיה לומד תורה ביום ופושט אותה בינו לבין עצמו בלילה כו' ללמד את ישראל שיהיו יגעים בתורה ביום ובלילה כו' יעו"ש. (מחכ"א).

ת. נכון.

¹ע"ע לפרשת ואתחנן בספרנו תשובות הגר"ח ח"א.

תשובות הגר"ח

על נביאים וכתובים (כת"י)

ש. תהלים נ' י"ב. אם ארעב לא אמר לך כי לי תבל ומלאה. יש לדקדק, א. דלכאו' הו"ל ארעב לא אמר לך ומהו 'אם' ארעב דמשמע כאילו יתכן שבאמת יתכן שירעב וח"ו לומר כן. ב. מהו כי לי תבל ומלאה ולכאו' הו"ל 'כי אני צריך לזה' וכדומה.
ת. אילו הי' שייך לי רעב.³

ש. תהלים צ"א ז'. יפל מצדך אלף ורבבה מימינך אליך לא יגש. הנה מ"ד יפל מצדך על כרחך הכונה לצד שמאל, שהרי צד ימין נזכר בהדיא להלן מיניה כמ"ש ורבבה מימינך וגו', וכיון שכן יש לשאול למה הוקדם בקרא קודם צד שמאל ורק אח"כ אמר צד ימין.
ת. כל פינות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין.⁴

ש. בהנ"ל. עוד צ"ב למה לא אמר בהדיא יפל 'משמאלך' וכפי שאמר בהדיא לענין צד ימין ורבבה 'מימינך'.
ת. לא רצה להזכיר שמאל.⁵

ש. תהלים צ"א י"א - י"ג. כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. על כפים ישאונך פן תגוף באבן רגלך. על שחל ופתן תדרך תרמס כפיר ותנין. יש להבין בפשט המקראות, דלכאו' כיון שעל כפים ישאונך כו' איך ידרוך שחל ופתן וירמוס כפיר ותנין המהלכים על הארץ.
ת. יעלו על הידים.⁶

ש. תהלים צ"ב ה'. כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידיך ארנן. הנה אמרי' בכתובות ה' א' מתיבי השמים מספרים כבוד אל ומעשי ידיו מגיד הרקיע הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מי מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר ע"כ, ולפי"ז חשבתי בעזה"י דזהו כאן במעשי ידיך ארנן היינו בצדיקים ארנן והיינו במעשיהם הטובים של הצדיקים ובצדיקים עצמם שהם חיים עמנו ומגינים עלינו וגם פועלים בעזה"י ישועות לכלל ישראל בכח תורתם וקדושתם ארנן ואודה

²ע"ע לתהלים בספרנו תשובות הגר"ח ח"א.

³לכאורה זהו תשובה רק על שאלה קמא.

⁴שלכך מתחיל משמאל כדי שאח"כ יפנה לימין. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

⁵עיי' מש"כ מרן שליט"א בענין זה בביאורו בהיר בשחקים לספר הבהיר אותיות י"א י"ב יעו"ש, והבאנו זה להלן בתשובות למדרשי חז"ל, יעו"ש מש"כ לן מרן שליט"א בזה.

⁶עיי' מחזור שי"ח שפתותינו ליוה"כ במה שכתב שם מרן שליט"א בזה"ל: על שחל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין. שחל ופתן שהוא דק די לדרוך עליו, אבל כפיר ותנין שהם גדולים מוכרחים לרומסם, עכ"ל.

להשי"ת על החסד הגדול והנפלא הזה וכן יהי רצון. והאם נכון לבאר כן דבמעשי ידיך היינו הצדיקים וכמבואר נמי בכתובות (ושמא יש חילוק בין במעשי הנאמר ביו"ד לבין מעשה הנאמר בה"א).

ת. אמת.⁷

ש. תהלים צ"ו ה'. כי כל אלהי העמים אלילים וה' שמים עשה. יש לשאול האם גם באמירת תהלים צריך לומר התיבות שבפסוק זה בהפסקים, כמו בתפילה כמ"ש באו"ח סי' נ"א ס"ו ומשנ"ב ס"ק י"א לענין תפילה.

ת. כן.

ש. תהלים ק"ו מ"ז. הושיענו ה' אלקינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך. יש לשאול למה לא נאמר גם 'והצילנו' וכדאמר (דהי"א ט"ז ל"ה) ואמרו הושיענו וקבצנו 'והצילנו' מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך.

ת. מובן ממילא.⁸

ש. תהלים ק"ב י"ח. פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם⁹. יש לדקדק דלכאור' הו"ל את 'תפלתו' ל' יחיד וכמ"ש תפלת הערער בל' יחיד.

ת. של כל הערערים.^{10 11}

⁷שמא על דרך זה יש לפרש גם הכתובים הבאים, והיינו, הא דכתיב בתהלים ח' ז' תמשילו במעשי ידיך, ושם כ"ח ה' כי לא יבינו אל פעלת ה' ואל מעשה ידיו וגו' והיינו שלא יבינו את מעשיהם של הצדיקים, ושם קי"א ז' מעשי ידיו אמת ומשפט וגו' הנה והיינו שמעשיהם של הצדיקים הם אמת ומשפט, ושם קל"ח ח' מעשי ידיך אל תרף, ושם קמ"ג ה' במעשה ידיך אשוחח והיינו לספר בשבחי הצדיקים איך וכמה שהם עובדים את השי"ת בלבב שלם ועי"ז ללמוד מדרכיהם, וכן הא דאמרין בברכת יוצר אור תתברך ה"א על כל שבח 'מעשה ידיך' כו' ודו"ק.

אלא דקצת צ"ב ממ"ש במגילה י' ב' ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה 'מעשה ידי' טובעין בים ואתם אומרים שירה, וצ"ל דל"ק ולשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כדאמרין בחולין קל"ז ב'. ועי' להלן מגילה י' ב' שם בתשו' מרן שליט"א בזה. ועי' בזה בס' תשובות הגר"ח ח"א מזמור ס"ח ודו"ק.

⁸יתכן שבמקום תיבת 'ממילא' הי' כתוב: מאליו.

⁹דאיתנין להכא י"ל ע"ד הרמז דהנה 'ולא בזה את תפלתם' הוא ר"ת 'אבות' ור"ל דבזכות האבות הקדושים לא בזה את תפלתם כדאמרין וזוכר חסדי אבות.

¹⁰היינו, ולא בזה את תפלתם של כל הערערים.

¹¹שו"ר מש"כ מרן החפץ חיים זצוק"ל בספר שמירת הלשון חלק שני בחתימת הספר וזלה"ק, אחז"ל (ברכות ח' א') אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס, משא"כ כשמתפלל ביחיד מדקדקין מאד על כל ברכה אם כיון בתפלתו כהגן וכמו דאיתא בזוהר הקדוש על הפסוק פנה אל תפלת הערער (מלשון כערער בערבה שהוא יחיד) ולא בזה את תפלתם (של רבים) כו' עכלה"ט יעו"ש. ודו"ק.

ש. תהלים קי"ט ע"א. טוב לי כי ענית למען אלמד חקך. חשבתי בעזה"י דמי שיש לו עינוי רח"ל ל"ע הן מצד חולי והן מצד כל צרה שלא תבוא אזי מתעוררים אצלו הרבה מיני שאלות בהלכה, וזהו מ"ש דוד המע"ה טוב לי כי ענית למען אלמד חקך. והאם נכון לבאר כן. ת. אולי.

ש. תהלים קי"ט צ"ח. מאיבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי. חשבתי בעזה"י לבאר, דהנה בעת מלחמות (שלא יהי' עוד בעזה"י) מתעוררים הרבה מיני שאלות בהלכה, וזהו מ"ש דוד המלך ע"ה מאיבי תחכמני מצותיך היינו שע"י אויבי תחכמני מצותיך, ומוסיף ואומר, כי לעולם היא לי והיינו כי לעולם היא לי והיינו כי התורה היא לי לעולם בכל מצב וזמן ואף בעת מלחמה ה"י. והאם נכון לבאר כן. ת. יפה.

<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת ואתחנן, מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<< ניתנת הרשות ואף מצוה גדולה היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381